

Coronacrisis en de bouw

1. Hoe kwetsbaar is de bouwsector voor deze crisis?

Op korte termijn is de impact te overzien. Toch is de sector wel degelijk kwetsbaar op de iets langere termijn. Veel projecten gaan nu nog door, maar de kans op vertraging neemt toe. Buitenlandse werknemers keren deels terug naar hun land van herkomst, waardoor sommige disciplines op de bouwplaats dreigen weg te vallen. Veel orderportefeuilles zijn nu nog goed gevuld, maar bij vertraging, uitstel en een afname van nieuwe opdrachten kan dat over een paar maanden anders zijn.

2. Is de bouw stigevalen door corona?

Nee, de bouw is op dit moment niet stigevalen. Werkzaamheden op de bouwplaats gaan zo goed als mogelijk door, voor zover dat kan conform de richtlijnen van het RIVM. Denk aan bouwvakkers met zekertwenschietselen of een kwetsbare gezondheid die thuisblijven, individueel vervoer in plaats van met busjes en het gebruik van extra schuifdeuren in kleinere groepen gepaard wordt. We zien wel verschillen tussen deelmarkten.

3. Verwacht de Rabobank een krimp van de bouwsector?

Ja, in de laatste sectorprognose gaat de Rabobank uit van een krimp van 4% voor de bouwsector in 2020. Dit komt niet alleen door corona. Eerder hebben we namelijk ook al rekening met een krimp. De virusuitbraak komt bovenop de beleidsmaatregelen rondom stikstof en PFAS. De sector kampt daarnaast met een tekort aan arbeidskrachten, dat nu vererget doordat arbeidsomstandigheden naar hun thuishand trekken. Daarnaast kan de bouw te maken krijgen met toeleveringsproblemen. Voor de langere termijn is het belangrijk dat de werkvoorraad op peil blijft. Als het aanvragen van nieuwe bouwvergunningen en het opstarten van nieuwe projecten nu vertraagt, dan kan dat het herstel later dit jaar en in 2021 in de weg zitten.

4. Zijn er grote verschillen tussen deelsectoren?

De timing verschilt zeker, maar uitstel zal bijna iedereen in meer of mindere mate geraakt worden.

- De onderhouds- en renovatiebranche wordt momenteel het hardst geraakt. Opdrachtgevers stellen met name niet urgente onderhoudswerkzaamheden uit, zoals NOM-renovaties, het renoveren van badkamers en keukens of het installeren van nieuwe apparatuur in woningen.
- In de burgerlijke en utiliteitsbouw ligt de werkvoorraad van aannemers gemiddeld tussen de 10 en 12 maanden. Zolang bouwplaatsen open blijven, verwachten wij dat de werkzaamheden doorgaan, wel met vertraging. Bijvoorbeeld door ziek personeel en verrokken arbeidsomstandigheden. Mogelijk stagneert nieuwe opdrachten, omdat ondernemers en consumenten de plannen voor nieuwe huisvesting uitstellen.
- De infrastructuur voor haar opdrachten met name afhankelijk van de overheid. Rijkswaterstaat en het Rijkswaterstofbedrijf hebben aangegeven projecten zo veel mogelijk door te laten gaan, indien dit op een verantwoorde manier kan met betrekking tot de gezondheid. Gemeenten en netbeheerders stellen werkzaamheden die risicovol zijn of achter de voordeur plaatsvinden uit. Denk bijvoorbeeld aan het plaatsen of vervangen van meters of graafwerkzaamheden die tot schade kunnen leiden. Brancheverenigingen zijn in gesprek met opdrachtgevers om deze werkzaamheden met gepaste maatregelen door te laten gaan.

5. Wat merken zzp'ers en uitzendkrachten?

Sommige zzp'ers en uitzendkrachten worden naar huis gestuurd bij projecten. Nieuwe opdrachten blijven voor hen vaak uit. Dit geldt vooral bij onderhouds- en renovatiewerkzaamheden van woningen. Professionele opdrachtgevers als woningcorporaties en woonzorgcentra stellen deze werkzaamheden bij mensen thuis uit. Vooralnog verwachten wij dat zzp'ers en uitzendkrachten, die dit betreft, minstens twee maanden zonder inkomsten komen te zitten. Wanneer de huidige omstandighe-

den langer duren, kan dit betekenen dat zij in combinatie met de bouwvak meerdere maanden minder of geen opdrachten hebben. Het kabinet heeft hiervoor maatregelen aangekondigd.

6. Wat is de verwachting voor nieuwe projecten?

Nieuwe opdrachten worden deels (tijdelijk) on hold gezet. Verenging Eigen Huis ontvraagt nog geen berichten dat mensen afzien van het kopen van een huis. De verwachting is wel dat bedrijven en consumenten aan- en verkoopbeslissingen meer gaan uitstellen. Hetzelfde geldt voor verbouwingen. Zowel projectontwikkelaars als kleine en grote aannemers zullen hun portefeuille hierdoor zien krimpen. Ook verwachten we dat vergunningstrajecten de komende maanden vertraging opleveren. En dan is er de onzekerheid van het verloop en de duur van het coronavirus. De sector kan daardoor in de tweede helft van dit jaar en volgend jaar ook nog met de naweeën te maken krijgen. Gemeenten, provincies en waterschappen zetten alles in het werk om zoveel mogelijk vertraging te voorkomen. In geval van vertraging van bestaande projecten is niet exact duidelijk wat de gevolgen zijn als de opleverdatum niet wordt gehaald. Het coronavirus op zichzelf is geen overmacht. Het is daarom raadzaam om nu al goed in contact met de opdrachtgever te treden.

7. Helpen de maatregelen van de overheid en de banken?

De maatregelen die door de overheid zijn genomen, helpen zeker. Waar banken in de kredietcrisis onderdeel waren van het probleem, zijn we nu onderdeel van de oplossing. Vanuit de Rabobank helpen wij bedrijven, bijvoorbeeld via allerlei regelingen (BMRK, uitstel aflossing, etc.). De instrumenten zijn erop gericht om partijen te ontzien en om mensen hun baan en salaris te laten behouden. Dat moet ervoor zorgen dat gezonde bedrijven niet onnodig failliet gaan en mensen geld blijven uitgeven zodat de economie draaiende blijft. Alles hangt dus met elkaar samen.

